

Standard for bærekraftig reisemål

Kriterier og
indikatorer

VERSJON 3.0 – 01.01.2022

**Bærekraftig
Reisemål**

A s4

Destinasjonsledelse

B s5

Strategisk grunnlag

C s6

Bevaring av natur, kultur og miljø

- C1. Kulturell rikdom
- C2. Naturmangfold
- C3. Klimautslipp og -tilpasning
- C4. Rent miljø og ressurseffektivitet

D s9

Styrking av sosiale verdier

- D5. Lokal besøksstyring
- D6. Lokal livskvalitet og engasjement
- D7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte
- D8. Gjestetilfredshet, trygghet og opplevelseskvalitet

E s11

Økonomisk levedyktighet

- E9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reisemål gjennom lokal verdiskaping
- E10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter

Introduksjon

Standard for bærekraftig reisemål er et sett med kriterier og indikatorer som bidrar til å styre utviklingen i reiselivet i en mer bærekraftig retning. Indikatorene i standarden gir konkrete målepunkt på denne retningen.

Innovasjon Norge eier Standard for bærekraftig reisemål, versjon 3.0 av 1. januar 2022 og merket Bærekraftig reisemål som følger med godkjenning av leveranse på standarden.

Standarden er basert på et bredt faglig grunnlag blant annet gjennom UNWTO (FNs organisasjon for turisme), videreutviklet gjennom vurdering og analyse av lignende systemer, testet i et utvalg reisemål, og implementert i tett samhandling med destinasjoner, lokale offentlige aktører og myndigheter.

Standard for Bærekraftig reisemål 3.0 er internasjonalt godkjent gjennom Global Sustainable Tourism Council (GSTC), det globale organet for vurdering og godkjenning av standarder i reiselivet. Kriteriene, i tillegg til norsk forvaltning og lov, gir grunnlag for godkjenning av den norske standarden.

Kriteriene og indikatorer er koblet mot FNs bærekraftsmål, til andre standarder som United for Smart Sustainable Cities (U4SSC), bærekraftsindikatorer fra European Travel Commission, Norges miljømål og Bærekraftsløftet som er rettet mot kommuner og fylkeskommuner.

Ansvarlig for besvarelse og gjennomføring av standarden skal være et lovlydig, ansvarlig og etisk bevisst selskap. Destinasjonsselskap eller ansvarlig for merkeordningen skal ha et tilfredsstillende internkontrollsystem for å sikre at selskapet opptrer i samsvar med gjeldende rett, herunder (men ikke begrenset til) den lovgivningen som er skissert i et vedlegg til standarden.

A

Destinasjonsledelse

KRITERIER	INDIKATORER
<p>A1-1</p> <p>Reisemålet har en bredt sammensatt destinasjonsledelse med ansvar for en koordinert tilnærming til arbeid med et bærekraftig reiseliv</p> <p> </p>	<p>A1-1.1 Har reisemålet en destinasjonsledelse med ansvar for å koordinere arbeid med reiseliv, herunder reiselivets samfunnsøkonomiske, kulturelle, klima- og miljømessige forhold. Destinasjonsledelsen er bredt sammensatt med deltakelse fra privat-, offentlig- og frivillig sektor og lokalsamfunn</p> <p>A1-1.2 Har kommunen(e) fattet et vedtak i kommunestyret om å være en aktiv bidragsyter for å oppnå merket Bærekraftig reisemål</p> <p>A1-1.3 Tar destinasjonsledelsen initiativ til å involvere lokale aktører, utbyggere og eiere av fritidsboliger i utvikling av reisemålet</p>
<p>A1-2</p> <p>En betydelig andel av relevante bedrifter på reisemålet skal delta aktivt i finansiering, utvikling og markedsføring av reisemålet</p> <p> </p>	<p>A1-2.1 Andel reiselivsbedrifter som er medlem i destinasjonsselskapet og med skriftlig avtale om betaling av årlig medlemsavgift i forhold til totalt antall reiselivsbedrifter på reisemålet</p> <p>A1-2.2 Antall tiltak for å rekruttere nye medlemsbedrifter siste 3 år</p>

B

Strategisk grunnlag

KRITERIER	INDIKATORER
<p>B1-1</p> <p>Reisemålet har en flerårig strategi fulgt av konkrete handlingsplaner som er offentlig tilgjengelig, utviklet i en involverende prosess og som er basert på et mål om økt bærekraft og god besøksstyring</p> <p> </p>	<p>B1-1.1 Har destinasjonsledelsen en langsiktig strategi for reisemålet, basert på en kartlegging av reiselivets ressursgrunnlag, og som inkluderer samfunnsøkonomiske, kulturelle, klima- og miljømessige muligheter og utfordringer, og som bidrar til god besøksstyring. Strategien må være offentlig tilgjengelig</p> <p>B1-1.2 Er strategien utviklet gjennom en inkluderende og åpen prosess, inkluderer hele reisemålet, er vedtatt av destinasjonsledelsen og minimum oppdatert hvert 3. år</p> <p>B1-1.3 Er strategien fulgt opp med en årlig oppdatert handlingsplan som inkluderer bærekraftig reiselivsutvikling og med tiltak som sikrer fremdrift mot målene i strategien</p>
<p>B1-2</p> <p>Destinasjonsledelsen har et system for å følge reiselivets utvikling på samfunnsøkonomiske, kulturelle og miljømessige tema. Tiltak og resultat måles regelmessig, evalueres og rapporteres offentlig</p> <p></p>	<p>B1-2.1 Er det en plan for årlig rapportering og orientering om status på strategi og handlingsplan til reiselivsnæring, kommunestyret og eventuelt andre relevante aktører på reisemålet</p> <p>B1-2.2 Har destinasjonsledelsen tilrettelagt slik at langsiktig oppfølging av arbeidet med bærekraftig reisemålsutvikling er sikret</p>
<p>B1-3</p> <p>Destinasjonsledelsen skal sikre en ansvarlig markedsføring og profilering med respekt for natur, kultur, lokalsamfunn og gjester</p> <p></p>	<p>B1-3.1 Har destinasjonsledelsen rutiner og tiltak som sikrer at markedsmateriell og informasjon til gjester om reisemålet er korrekt med hensyn til produkter, tjenester og bærekraftbudskap</p> <p>B1-3.2 Er markedsmateriell og kommunikasjon utformet på relevante språk og steder slik at det aktivt bidrar til ansvarlig gjestadferd, økt sikkerhet og god besøksstyring</p>

C

Bevaring av natur, kultur og miljø

C1. KULTURELL RIKDOM

KRITERIER	INDIKATORER
<p>C1-1</p> <p>Destinasjonsledelsen har en oversikt over materiell- og immateriell kultur og kulturarv som kan være en ressurs for reiselivet og en plan for ivaretagelse gjennom ansvarlig formidling og bruk</p> 	<p>C1-1 Destinasjonsledelsen har definert hva som er av både kulturell og kulturhistorisk interesse; steder, objekter eller tradisjoner som kan være en ressurs for reiselivet og hvor sårbarhet i forhold til aktiv bruk er vurdert</p> <p>C1-1.2 Finnes plan(-er) og/eller strategi (-er) med tiltak, utviklet i en åpen prosess, for reiselivets bruk, bevaring og formidling av reisemålets materielle og immaterielle kultur og kulturarv, herunder formidling av relevant lovverk og forvaltning</p> <p>C1-1.3 Antall besøksmål og attraksjoner på reisemålet registrert på www.kulturminnesok.no og hvor materiell og immateriell kultur og kulturarv aktivt formidles til besøkende</p>
<p>C1-2</p> <p>Det skal arbeides aktivt for økt bruk av lokale råvarer, mattradisjoner og lokal mat og drikke til besøkende</p> 	<p>C1-2.1 Finnes plan(-er) og/eller strategi(-er) med tiltak for økt bruk og formidling av lokal mat/ drikke og mat/drikke tradisjoner til besøkende</p> <p>C1-2.2 Antall produsenter av lokal mat/drikke på reisemålet registrert på www.lokalmat.no på reisemålet</p> <p>C1-2.3 Antall virksomheter som produserer og selger lokal og regional mat og/eller drikke</p>

C2. NATURMANGFOLD

KRITERIER	INDIKATORER
<p>C2-1</p> <p>Destinasjonsledelsen skal ha en oversikt over natur- og naturområder som er viktige for reiselivet og en plan for ivaretagelse gjennom ansvarlig formidling og bruk</p> 	<p>C2-1.1 Destinasjonsledelsen har definert hva som er natur og naturområder, naturtyper og landskapsområder med natur- og kulturarv samt naturfenomen som nordlys, midnattssol, nattemørke etc av særskilt interesse for reiselivet</p> <p>C2-1.2 Finnes plan(er) og/eller strategi (-er) med tiltak, utviklet i en åpen prosess og med grunneierinvolvering, for utvikling, merking, tilrettelegging og formidling av natur og naturområder av særskilt interesse for reiselivet slik at uønsket belastning fra besøkende kan unngås</p> <p>C2-1.3 Andel inngrepsfri natur på reisemålet ved siste tilgjengelige måling (INON, Norges miljømål 1.1)</p>

C2. NATURMANGFOLD FORTS.

KRITERIER	INDIKATORER
<p>C2-2</p> <p>Destinasjonsledelsen skal bidra i arbeidet med besøksflyt og besøksforvaltning i natur- og kulturområder på eller tilknyttet reisemålet</p> <p> </p>	<p>C2-2.1 Antall hytter, sommerhus og lignende fritidsbygg på reisemålet</p> <p>C2-2.2 Er det utarbeidet helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser for kartlegging av sårbar natur som må ivaretas i områder hvor det er mye besøk (utbyggings- og utfartsområder som utsiktspunkt, hytteområder, veier og stier)</p> <p>C2-2.3 Er det utarbeidet besøksstrategi(er) for verdensarv, nasjonalpark(er), verneområde(r) og/eller andre besøksmål og attraksjoner der destinasjonsledelsen har bidratt aktivt inn i arbeidet</p>
<p>C2-3</p> <p>Destinasjonsledelsen har et system for å sikre samsvar med lokale, nasjonale og/eller internasjonal lov og standarder for dyrevelferd og interaksjon med arter (dyr, planter og levende organismer)</p> <p> </p>	<p>C2-3.1 Har destinasjonsledelsen gjennomført tiltak for å informere reiselivsbedrifter og/eller gjester om gjeldende lover og standarder for dyrevelferd og forvaltning av arter (dyr, planter og levende organismer)</p>

C3 KLIMAUTSLIPP OG -TILPASNING

KRITERIER	INDIKATORER
<p>C3-1</p> <p>Destinasjonsledelsen har mål om å redusere både stedlige klimagassutslipp og utslipp knyttet til gjesters transport til, fra og på reisemålet</p> <p></p>	<p>C3-1.1 Har kommunen(e) en klimaplan med mål, tiltak og virkemidler for reduksjon i klimagasser innenfor kommunen(es) grenser</p> <p>C3-1.2 Har destinasjonsledelsen satt konkrete, langsiktige mål om reduksjon av utslipp knyttet til gjesters transport til, fra og på reisemålet og økt bruk av ikke-motorisert ferdsel</p> <p>C3-1.3 CO2-utslipp fra gjesters transport til og fra reisemålet ved siste tilgjengelige måling</p> <p>C3-1.4 Antall tiltak iverksatt av destinasjonsledelsen som reduserer klimagassutslipp knyttet til gjesters transport til/fra og på reisemålet siste 3 år</p> <p>C3-1.5 Antall iverksatte tiltak som bidrar til å redusere klimagassutslipp fra medlemsbedriftene siste 3 år</p>
<p>C3-2</p> <p>Destinasjonsledelsen har identifisert risiko og tiltak knyttet til reiselivets tilpasning til et endret klima</p> <p> </p>	<p>C3-2.1 Er lokale utfordringer og muligheter knyttet til klimaendringer identifisert</p> <p>C3-2.2 Har kommunen(e) en strategi for klimatilpasning som inkluderer friluftslivs- og utfartsområder og/eller reiselivsplanlegg</p> <p>C3-2.3 Er klimaendringer, med tilhørende risiko og hensyn relatert til reiseliv, formidlet til reiselivsbedrifter og til gjester</p>

C4 RENT MILJØ OG RESSURSEFFEKTIVITET

KRITERIER	INDIKATORER
<p>C4-1</p> <p>Destinasjonsledelsen informerer, støtter og oppfordrer næringsaktører til tiltak for økt bærekraft og miljøsertifiseringer</p> <p> </p>	<p>C4-1.1 Virksomheten som har et hovedansvar for destinasjonssamarbeidet lokalt er miljøsertifisert</p> <p>C4-1.2 Reisemålets kommuneadministrasjon (er) er miljøsertifisert</p> <p>C4-1.3 Andel medlemsbedrifter som er miljøsertifisert</p> <p>C4-1.4 Er miljøsertifiserte bedrifter synliggjort på destinasjonsselskapets nettsider</p> <p>C4-1.5 Antall iverksatte tiltak siste 3 år for å øke antall sertifiserte bedrifter</p>
<p>C4-2</p> <p>Destinasjonsledelsen oppfordrer til redusert energiforbruk i reiselivet, energi-effektivisering og økt andel fornybar energi</p> <p></p>	<p>C4-2.1 Antall tiltak iverksatt av destinasjonsledelsen for energisparing, effektivisering og økt andel fornybar energi siste 3 år</p> <p>C4-2.2 Andel medlemsbedrifter som har gjennomført energibesparende tiltak siste 3 år</p> <p>C4-2.3 Antall iverksatte tiltak for minimering av lys- og støyforurensing på reisemålet siste 3 år</p>
<p>C4-3</p> <p>Destinasjonsledelsen oppfordrer til redusert energiforbruk i reiselivet, energi-effektivisering og økt andel fornybar energi</p> <p></p>	<p>C4-3.1 Måles renhetsgrad i drikkevann årlig og rapporteres offentlig ihht drikkevannsforskriften</p> <p>C4-3.2 Måles renhetsgrad i badevann på mye besøkte badeplasser årlig og formidles offentlig</p>
<p>C4-4</p> <p>Destinasjonsledelsen skal sikre en forsvarlig avfallshåndtering for besøkende på reisemålet</p> <p> </p>	<p>C4-4.1 Finnes en konkret plan for avfallshåndtering med relevant kildesortering på reisemålet og som omhandler områder med mange besøkende (områder med fritidsbebyggelse, turområder etc)</p> <p>C4-4.2 Andel av medlemsbedrifter som kildesorterer på relevante fraksjoner (minimum 3 fraksjoner)</p> <p>C4-4.3 Har destinasjonsledelsen vurdert behovet for toaletter og avfallsreturpunkt med tilstrekkelig tømmefrekvens på naturlige samlingspunkter i utfartsområder og i sentrumsområder med høyt besøkstrykk som dekket</p> <p>C4-4.4 Har destinasjonsledelsen vurdert behovet for offentlig tilgjengelige tømme-stasjoner for bobiler på reisemålet som dekket</p>
<p>C4-5</p> <p>Destinasjonsledelsen har et system for å oppmuntre bedrifter til å unngå, redusere, gjenbruke og resirkulere avfall</p> <p> </p>	<p>C4-5.1 Andel av overnattings- og serveringsbedrifter (medlemsbedrifter) som har gjennomført tiltak for reduksjon av matavfall siste 3 år</p> <p>C4-5.2 Andel av medlemsbedrifter som har gjennomført tiltak for reduksjon av plast siste 3 år</p>
<p>C4-6</p> <p>Destinasjonsledelsen skal stille miljø- og klimakrav i innkjøp og anskaffelser</p> <p> </p>	<p>C4-6.1 Har destinasjonsledelsen en strategi for innkjøp og anskaffelser som vektlegger klima, miljø og kortreiste varer og tjenester</p>

D

Styrking av sosiale verdier

D5 LOKAL BESØKSSTYRING

KRITERIER	INDIKATORER
<p>D5-1 Destinasjonsledelsen skal i en involverende prosess planlegge og innarbeide tiltak for god besøksstyring slik at samhandling mellom reiselivsnæring, lokalsamfunn og gjester fremmes</p> 	<p>D5-1.1 Har destinasjonsledelsen avdekket områder på reisemålet hvor lokalsamfunnet er negativt påvirket av høyt besøksvolum</p> <p>D5-1.2 Innbyggernes opplevelse av om reisemålet føles overfylt fordi det er for mange turister (fra innbyggerundersøkelsen)</p> <p>D5-1.3 Gjestenes opplevelse av om reisemålet føles overfylt fordi det er for mange turister (fra gjesteundersøkelsen)</p> <p>D5-1.4 Har destinasjonsledelsen iverksatt tiltak for god besøksstyring med mål om å forebygge og bøte på besøkendes eventuelle uheldige belastning på lokalsamfunn</p>

D6 LOKAL LIVSKVALITET OG ENGASJEMENTT

KRITERIER	INDIKATORER
<p>D6-1 Destinasjonsledelsen skal måle og offentlig rapportere lokalsamfunnets ambisjoner, bekymringer og tilfredshet med reiselivsutviklingen</p> 	<p>D6-1.1 Gjennomføres og publiseres innbyggerundersøkelser som bygger på den nasjonale innbyggerundersøkelsen minst hvert 3. år</p> <p>D6-1.2 Andel innbyggere som er positive til reiselivet på reisemålet</p> <p>D6-1.3 Antall tiltak iverksatt siste 3 år som styrker relasjoner mellom reiseliv og lokalbefolkning og som bygger på resultatene av innbyggerundersøkelsen</p> <p>D6-1.4 Antall tiltak siste 3 år som bidrar til næringsaktørers, innbyggere og besøkendes frivillige innsats og engasjement for fellesgoder, folkehelse, kulturarv og/eller biologisk mangfold</p>

D7 JOBBKVALITET FOR REISELIVSANSATTE

KRITERIER	INDIKATORER
<p>D7-1</p> <p>Destinasjonsledelsen skal arbeide for mer lokal sysselsetting, status og stolthet i reiselivet</p> 	<p>D7-1.1 Antall fagarbeidere ansatt hos medlemsbedriftene</p> <p>D7-1.2 Antall lærlingeplasser/praksisplasser hos medlemsbedriftene</p> <p>D7-1.3 Antall tiltak iverksatt av destinasjonsledelsen siste 3 år og som fremmer rekruttering, karriereutvikling, status og stolthet i reiselivsnæringen</p>
<p>D7-2</p> <p>Destinasjonsledelsen skal ta initiativ til å heve kompetanse på områder som er viktig for en ansvarlig utvikling av reiselivet</p> 	<p>D7-2.1 Antall kompetansehevende tiltak iverksatt av destinasjonsledelsen siste 3 år og som inkluderer klimavennlig og bærekraftig utvikling av reiselivet</p>

D8 GJESTETILFREDSHET, TRYGGHET OG OPPLEVELSESKVALITET

KRITERIER	INDIKATORER
<p>D8-1</p> <p>Destinasjonsledelsen skal gjennomføre gjesteundersøkelser i viktige kundesegment</p> 	<p>D8-1.1 Gjennomføres gjesteundersøkelser bygget på nasjonal mal i viktige kundesegment minst hvert 3. år</p> <p>D8-1.2 Andel gjester som er fornøyd med oppholdet på reisemålet</p> <p>D8-1.3 Antall tiltak iverksatt siste 3 år for å styrke gjesteopplevelsen på reisemålet, og som bygger på resultatene fra gjesteundersøkelsen</p>
<p>D8-2</p> <p>Destinasjonsledelsen har et system for å overvåke, forebygge og offentlig rapportere risiko, helsefare og kriminalitet</p> 	<p>D8-2.1 Risikoanalyse for gjester på reisemålet med tiltaksplan for å minimere identifisert risiko er utarbeidet og relevante tiltak er kommunisert til reiselivsbedrifter og til gjester</p> <p>D8-2.2 Har destinasjonsselskapet møter, minimum årlig, med representanter for politi og/eller redningstjeneste, lokale helsemyndigheter og kommunens beredskapsansvarlig om utfordringer og behov knyttet til reiselivet</p>
<p>D8-3</p> <p>Destinasjonsledelsen skal arbeide for at viktige kulturelle og naturlige besøksmål, fasiliteter og service er tilgjengelige for brukergrupper med særskilte behov, og at informasjon om dette er tilgjengelig før og under besøket</p> 	<p>D8-3.1 Har destinasjonsledelsen iverksatt tiltak som bidrar til bedre tilrettelegging av opplevelser og fasiliteter for brukergrupper med særskilte behov</p> <p>D8-3.2 Er informasjon om allmenn tilgjengelighet og tilrettelegging for mennesker med særskilte behov tilgjengelig på destinasjonsselskapets nettsider og andre relevante flater</p>

E

Økonomisk levedyktighet

E9 ØKONOMISK LEVEDYKTIGE OG KONKURRANSEDYKTIGE REISEMÅL

KRITERIER	INDIKATORER
<p>E9-1</p> <p>Destinasjonsselskap eller organisasjonen med ansvar for reiselivsutvikling er økonomisk levedyktig</p> 	<p>E9-1.1 Destinasjonsselskapet kan vise til positiv egenkapital og er ikke definert som «i vanskeligheter».</p> <p>E9-1.2 Destinasjonsselskap kan vise til akkumulert positivt driftsresultat de siste 3 år</p>
<p>E9-2</p> <p>Destinasjonsledelsen skal overvåke økonomisk verdiskaping og ringvirkninger av reiselivet</p> 	<p>E9-2.1 Økonomisk verdiskaping fra reiselivet på reisemålet siste kalenderår</p> <p>E9-2.2 Økonomiske ringvirkninger av reiselivet (direkte og indirekte konsum) er kartlagt og kommunisert til viktige interessentgrupper på reisemålet</p> <p>E9-2.3 Kvalitative ringvirkninger av reiselivet (infrastruktur og servicetilbud) er kartlagt og kommunisert til viktige interessentgrupper på reisemålet</p>
<p>E9-3</p> <p>Destinasjonsledelsen skal jobbe for en balansert utvikling av ankomster gjennom året som grunnlag for bred lokal sysselsetting og verdiskaping</p> 	<p>E9-3.1 Andel gjestedøgn i lavsesong i forhold til gjestedøgn i høysesong (GINI-koeffisient)</p> <p>E9-3.2 Gjennomsnittlig oppholdstid norske besøkende på reisemålet/i reiselivsregionen</p> <p>E9-3.3 Gjennomsnittlig oppholdstid utenlandske besøkende på reisemålet/i reiselivsregionen</p> <p>E9-3.4 Har destinasjonsledelsen iverksatt tiltak siste 3 år for videreutvikling av eksisterende og/eller utvikling av nye og innovative opplevelser og produkter som bidrar til sesongutvidelse/ sesongtilpassing, økt oppholdstid og lokal verdiskaping og som er i samsvar med strategi og handlingsplan</p>

E 10 ØKONOMISK LEVEDYKTIGE OG KONKURRANSEDYKTIGE REISELIVSBEDRIFTER

KRITERIER	INDIKATORER
<p>E10-1 Destinasjonsledelsen skal overvåke utviklingen i gjestedøgn</p> 	<p>E10-1.1 Antall overnattinger/gjestedøgn på reisemålet/i reiselivsregionen siste år</p> <p>E10-1.2 Finnes en oversikt over gjestefordeling pr marked og deres estimerte forbruk på reisemålet</p>
<p>E10-2 Destinasjonsledelsen skal overvåke utvikling i sysselsetting og rekruttering i reiselivet</p> 	<p>E10-2.1 Andel sysselsatte i reiselivet (overnatting og servering) av totalt antall sysselsatte på reisemålet siste år</p> <p>E10-2.2 Andel ansatte i reiselivet (overnatting og servering) i lavsesong mot andel ansatte i høysesong</p>
<p>E10-3 Destinasjonsledelsen fremmer samarbeid og støtter opp om lokale små og mellomstore bedrifter som utvikler og selger bærekraftige produkter, tjenester og opplevelser</p> 	<p>E10-3.1 Oppfordrer destinasjonsledelsen reiselivsbedrifter og besøkende til å foreta lokale innkjøp av produkter, tjenester og opplevelser basert på områdets natur og kultur</p> <p>E10-3.2 Antall medlemsbedrifter som har inngått samarbeid med andre bedrifter på reisemålet om nye reiselivsopplevelser, produkter og tjenester siste 3 år</p>